

Egyetemi doktori (PhD) értekezés tézisei

Házinyúl eredetű *Staphylococcus aureus* törzsek
molekuláris jellemzése

dr. Német Zoltán

Témavezető: Dr. Biksi Imre

ÁLLATORVOSTUDOMÁNYI EGYETEM
Állatorvostudományi Doktori Iskola

Budapest, 2020

Tartalomjegyzék

1.	A doktori értekezés előzményei és célkitűzései..	3
2.	Az értekezés új tudományos eredménye.....	4
2.1	<i>Hazai nyúltelepekről származó Staphylococcus aureus baktériumtörzsek molekuláris jellemzése.....</i>	<i>4</i>
2.2	<i>A genotípus és az organotropizmus összefüggéseinek statisztikai vizsgálata.....</i>	<i>4</i>
2.3	<i>52 házinyúl eredetű Staphylococcus aureus teljes genomszekvencia meghatározása.....</i>	<i>5</i>
2.4	<i>Egy tipikus és egy atipikus virulens változat genomszekvenciájának összehasonlító elemzése.....</i>	<i>5</i>
3.	Publikációk.....	8

1. A doktori értekezés előzményei és célkitűzései

A staphylococcosis a modern nagyüzemi nyúlhús termelésben az egyik legfontosabb fertőző betegség. A *Staphylococcus aureus* egy változatos opportunistá patogén mikroorganizmus, amely az üzemi termelő állományokban, környezetükben és a dolgozóknban egyaránt képes tartós túlélésre és szaporodásra. A kórokozó számos kórkép kialakításában játszhat szerepet állatokban és emberekben egyaránt.

A házinyúl staphylococcosisát vizsgáló tudományos munkák klinikai, kórbonctani és járványtani szempontból is változatos képet mutatnak. A nagy virulenciájú változatok jelenlétét minden jelentős nyúltermelő országban igazolták, az ilyen kórokozók által kirobbantott járványok elfojtására az érintett állományok teljes felszámolása volt az egyetlen megoldás. A jelen dolgozatban összefoglalt munka a magyar nyúltenyésztők kérésére indult. A termelésben elszenvedett veszteségek és a kezelési programok sikertelensége miatt az a felkérés fogalmazódott meg, hogy az állatorvosi gyakorlat ezen ágában történjenek jelentős fejlesztések.

A munka célja az volt, hogy az állományok felmérése, a baktériumtörzsek összegyűjtése és vizsgálata olyan információkkal szolgáljon, amelyekre hatékony kezelési és megelőzési módszereket lehet alapozni.

2. Az értekezés új tudományos eredménye

2.1 Hazai nyúltelepekről származó Staphylococcus aureus baktériumtörzsek molekuláris jellemzése

Tíz év alatt több száz teleplátogatás és több ezer kórbonctani-diagnosztikai vizsgálat eredményeként létrehoztam egy jelenleg több mint 500 izolátumot tartalmazó törzsgyűjtemény. Molekuláris genotipizálásra egy multiplex PCR rendszert vezettünk be a standard diagnosztikai protokollba. A nagy virulenciájú változatot azonosítottuk néhány magyar állományban, később ezek a törzsek az olasz és spanyol telepeken talált ST121/t645 törzsekkel nagyfokú genetikai hasonlóságot mutattak. A hazai telepeken a leggyakoribb genotípus egy atipikus nagy virulenciájú vátozat, hasonló törzseket Belgiumban izoláltak egy járvány során 1996-ban.

2.2 A genotípus és az organotropizmus összefüggéseinek statisztikai vizsgálata

A különböző szervrendszerekből kimutatott különböző virulencia változatok adatainak statisztikai elemzése szignifikáns összefüggéseket fedett fel. A nagy virulenciájú változatok erősen korreláltak a septicaemiával. Az alacsony virulenciájú változatok és a nem Staphylococcus aureus fajba tartozó Staphylococcus törzsek jellemzően helyi bőrelváltozásokkal vannak kapcsolatban.

2.3 52 házinyúl eredetű *Staphylococcus aureus* teljes genom szekvencia meghatározása

Illumina új generációs szekvenálási platformon végeztünk nagy lefedettségű (100-szorosnál nagyobb) teljes genom szekvenálást házinyúl eredetű *Staphylococcus aureus* baktériumtörzseken. Az adatokat az NCBI Genbank és a European Nucleotide Archive rendszereiben szabadon hozzáférhető módon publikáltuk, az eredmény mind mennyiségében mind minőségében jelentős mértékben növeli a tématerülettel foglalkozó gyakorló és kutató kollégák számára hozzáférhető nukleinsav-szekvencia források gyűjteményét.

2.4 Egy tipikus és egy atipikus virulens változat genom szekvenciájának összehasonlító elemzése

Két teljes genom draft szekvencia összehasonlító elemzését végeztem el két megközelítésben. A teljes genom szekvenciák párhuzamos illesztése azt mutatta, hogy a két változat a két genotípus a *Staphylococcus aureus* faj két egymástól távoli változatát képviseli. A két genom között számos inzerációs-deléciós régiót azonosítottunk, többek között egy 39 kbp hosszúságú fáginzerciót az ST121 törzsben, és a genom egy másik területén egy 42 kbp hosszúságú fáginzerciót az atipikus (ST5993) nagy virulenciájú törzsben. A két fáginzerció

párhuzamosan illesztése a kódoló régiók főbb struktúrájának hasonlóságát mutatja, de a bázissorrend alapú hasonlósága mindössze 51,8%. Számos kisebb, de akár 15 kbp hosszúságú inzerció-deléción régió található még a két genomban.

63 virulenciagén nukleotid bázissorrendjének összehasonlításával azt állapítottuk meg, hogy az extracelluláris enzimeket kódoló gének általában nagyon hasonlóak, de az enterotoxin gén klaszter – amely a nagy és kis virulenciájú változatok elkülönítésének alapja a multiplex PCR rendszerben – teljesen hiányzik az atipikus nagy virulenciájú törzsből. A sejtfelületi fehérjék és adhéziós faktorok tekintetében jelentős különbséget találtunk a két genotípus között. Eredményeim igazolják, hogy a Magyarországon leggyakoribb virulenciaváltozat a tipikus magas virulenciájú törzsektől markánsan elkülönülő, saját klonális komplexet alkotó változat.

2.5 64 házinyúl eredetű *Staphylococcus aureus* teljes genomszekvencia összehasonlítása és járványtani elemzése teljes genom MLST módszerrel

A saját törzsek mellett a génbankokban elérhető összes házinyúl eredetű, négy európai országból származó *Staphylococcus aureus* izolátum, összesen 64 teljes genomszekvenciát hasonlítottunk össze teljes genom MLST módszerrel. A vizsgálat megerősítette a virulens ST121 változat klonális eredetét, a hazai izolátumok nagyfokú azonosságot mutattak az olasz és a spanyol nyúltelepekről származó törzsekkel, így minden kétséget

kizáró megerősítést nyert korábbi megállapításunk, miszerint a magyarországi nyúltelepeken tapasztalt járványkitörések egy pandémia részjelenségei.

Szintén megerősítettünk az itthon leggyakoribb, de máshol ritkán izolált atipikus változat (aHV-ST5993) klonális eredetét.

A kis virulenciájú változatok szekvenálása változatosabb eredményt mutatott. A törzsek többsége a teljes genomszekvencia MLST során vizsgált 3897 kódoló régió összehasonlítása alapján egy harmadik klonális klasztert (LV-ST2855) alkot a változatos MLST és spa típusai ellenére.

Eredményeim azt igazolják, hogy a nyúltelepeken akár három alapvetően különböző klonális *Staphylococcus aureus* változat is jelen lehet. Ez alapján az házinyúllal kapcsolatos állatorvosi diagnosztikai, preventív és terápiás gyakorlatban a virulenciaváltozatok molekuláris módszerekkel való elkülönítésének eredménye feltétlenül szükséges információ a hatékony védekezést eredményező döntéshez.

3. Publikációk

Német, Zoltán ; Szenci, Ottó ; Biksi, Imre

A házi nyúl staphylococcosisa : Irodalmi áttekintés és hazai tapasztalatok
Staphylococcosis in domestic rabbit. Literature review and domestic experiences

MAGYAR ÁLLATORVOSOK LAPJA 133 pp. 720-726. , 7 p. (2011)

Német, Zoltán ; Albert, Ervin ; Nagy, Krisztina ; Csuka, Edit ; Dán, Ádám ; Szenci, Ottó ; Hermans, Katleen ; Balka, Gyula ; Biksi, Imre

Virulence type and tissue tropism of *Staphylococcus* strains originating from Hungarian rabbit farms

VETERINARY MICROBIOLOGY 193 pp. 1-6. , 6 p. (2016)

Nemet, Zoltan; Albert, Ervin; Nagy, Tibor ; Olasz, Ferenc ; Barta, Endre ; Kiss, János ; Dan, Adam ; Banyai, Krisztian ; Hermans, Katleen ; Biksi, Imre

Draft Genome Sequence of an Atypical Highly Virulent Rabbit *Staphylococcus aureus* Strain.

GENOME ANNOUNCEMENTS 5 : 42 Paper: e01049-17 (2017)

Nemet, Zoltan; Albert, Ervin ; Nagy, Tibor ; Olasz, Ferenc ; Barta, Endre ; Kiss, Janos ; Dan, Adam ; Banyai, Krisztian ; Hermans, Katleen ; Biksi, Imre

Draft Genome Sequence of a Highly Virulent Rabbit *Staphylococcus aureus* Strain.

GENOME ANNOUNCEMENTS 3 : 4 Paper: e00461-15 , 2 p. (2015)